

Katolícka akcia a rozhlasové vysielanie

na Slovensku (1928 – 1948)

Rastislav Karaba

KARABA, R.: Catholic Action and Radio Broadcasting in Slovakia (1928 – 1948). *Studia Aloisiana*, 1, 2010, 3 – 4, s. 45 – 58.

The purpose of present paper is to focus on program, activity and results of "Catholic Action" in Slovakia in the area of broadcasting organization in the period of 1928 – 1948 on the ground of up to this day unpublished archive material. Catholic Action was a movement of the laity in the Catholic Church, promulgated from the pope Pius XI in the 1922. Its aim was reconstruction and revitalization of the catholic life in family and society, through the realization of the Christian principles in all fields of humane life. It was assumed that by implementation of the program of "Catholic Action" in 1928 in Czecho-Slovakia it will be reduce in practice also in the field of radio broadcasting. Particularly it was concerned with enforcement of moral and Christian principles in practice and mainly with establishment of religious broadcasts. However, historical and political course after the 1948 meant the death of "Catholic Action" in Czecho-Slovakia; even further misuse of its name by communist's regime in order to achieve the objective.

Úvod

Pod pojmom Katolícka akcia sa u nás často chápe schizmatická Katolícka akcia v Česko-Slovensku (ČSR) z roku 1949, ktorej cieľom bolo rozbiť jednotu medzi cirkevnou hierarchiou, duchovenstvom a veriacimi a vytvoriť národnú cirkev, odtrhnutú od Ríma a spätú s vládnymi kruhmi.¹ Katolícka akcia bola však celosvetovým programom Katolíckej cirkvi a jej cieľom bola obnova katolíckeho života v rodine a spoločnosti prostredníctvom uskutočňovania kresťanských zásad vo všetkých oblastiach ľudského života.

Katolícku akciu definoval pápež Pius XI. vo svojom prejave z 19. apríla 1931 ako „účasť laikov na hierarchickom apoštoláte Cirkvi“. Činnosť laikov, združených v Katolíckej akcii, mala byť oficiálna, verejná a vykonávaná z priameho poverenia a riadenia Cirkvi. Mala to byť univerzálna činnosť všetkých katolíkov

1 Porov. HALKO, J.: *Rozbiť Cirkev : Rozkolnícka Katolícka akcia*. Bratislava : Lúč, 2004. 256 s.

bez ohľadu na vek, pohlavie, politické, sociálne a kultúrne podmienky. Katolícka akcia mala pomáhať Cirkvi v jej vlastnom pastoračnom úsilí a zdokonaľovať ho.² Na druhej strane však nerušila povinnosť pastoraácie, ktorú na seba prevzal každý duchovný pri vysviacke za kňaza. Možno povedať, že Katolícka akcia mala byť prípravnou prácou na pastoraáciu. Nové politické a spoločenské pomery po roku 1918 boli pre pastoraáciu nepravdivé. Obdobie, keď pastoraáciu napomáhala celá kresťanská spoločnosť, dokonca i štátne orgány, keď rodinný a spoločenský život bol kresťanský a zákony sa starali o zachovávanie kresťanských mravov, bolo už minulosťou. Individuálna práca kňaza už nepostačovala, ak sa neopiera-la o výdatnú pomoc laikov.³

Aj rozhlas, ako jeden z najmodernejších prostriedkov vzdelávania a výchovy vtedajšej doby, sa mal stať stredobodom pozornosti tak duchovných, ako aj veriacich, ktorí si mali uplatňovať právo vplyvu na riešenie rozhlasových otázok.

Vznik a úlohy Katolíckej akcie

Katolícka akcia nebola novou vecou, bola známa už v začiatkoch Cirkvi, keď apoštoli priberali do svojej práce laikov, v čom potom pokračovali pápeži. V 19. storočí dostala svoje pomenovanie a začalo sa jej súvislejšie organizovanie. Pápež Pius IX. (1846 – 1878) sa vo svojom liste *Maximas sine* z 23. februára 1872 obrátil na katolícke spolky, ako aj na všetkých neorganizovaných katolíkov, aby sa zjednotili a pod priamym vedením cirkevnej autority sa postavili na obranu viery a práv Cirkvi. Pápež Lev XIII. (1878 – 1903) vo svojej encyklike *Sapientiae Christianae* z 10. januára 1890 načrtnol už základy Katolíckej akcie a vo svojom liste *Permoti nos* z 10. júla 1895 použil po prvýkrát termín Katolícka akcia. Podstatu Katolíckej akcie opísal pápež Pius X. (1903 – 1914) vo svojej encyklike *Il fermo proposito* z 11. júna 1905. Ide o prvú syntetickú úvahu o Katolíckej akcii. Pápež Benedikt XV. (1914 – 1922) rozvinul vo svojich prejavoch najmä sociálne úlohy Katolíckej akcie v nadväznosti na sociálnu encykliku pápeža Leva XIII. *Rerum novarum* z 15. mája 1891.⁴ Pápež Pius XI. (1922 – 1939) vo svojej encyklike *Ubi arcano* z 22. decembra 1922 už konkrétne charakterizoval organizačné usporiadanie a hlavné poslanie Katolíckej akcie.⁵

Prípravy na zavedenie Katolíckej akcie na Slovensku sa začali v roku 1926. Slovenskí biskupi na svojej konferencii 20. januára 1926 vydali dekrét o konštituovaní Katolíckej rady, ktorá sa mala starať o koordináciu činnosti všetkých katolíckych združení a spolkov na Slovensku.⁶ Uskutočňovaním Katolíckej akcie na Slo-

2 Porov. SALATŇAY, M.: *Katolícka Akcia so zvláštnym zreteľom k hospodársko-sociálnemu a politickému životu*. Trnava : SSV, 1940, s. 13–17, 25.

3 Porov. BUBNIČ, M.: *Katolícka Akcia na Slovensku*. In: *Katolícke Slovensko 833 – 1933*. Trnava : SSV, 1933, s. 519–522.

4 Porov. SALATŇAY, M.: *Katolícka Akcia so zvláštnym zreteľom k hospodársko-sociálnemu a politickému životu*, s. 52–55.

5 Porov. KUMOR, B., DLUGOŠ, F.: *Cirkevné dejiny : Súčasné obdobie 1914 – 2000*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2004, s. 203–204.

6 Porov. *Litterae circulares Ordinariatus Tyrnaviensis*, 1926, č. 2, s. 24.

vensku bola poverená novozriadená Ústredná katolícka kancelária v Bratislave, ktorá sa stala výkonným orgánom biskupského zboru Slovenska.⁷ Ústredná katolícka kancelária videla svoju úlohu najmä v systematickej výchove laických apoštolov, v organizovaní osvetových prednášok a usporadúvaní pútí a krajiných slávností.⁸ Začiatkom roku 1927 sa biskupský zbor na Slovensku zaoberal už otázkou spoločnej Katolíckej akcie pre celú ČSR.⁹ Katolícka akcia v ČSR bola vyhlásená na biskupskej konferencii v Prahe v októbri 1927. Biskupský zbor vyhlásil jej uskutočnenie, podľa spôsobu, ktorý určil pápež, za všeobecne povinné pre všetkých kňazov a laikov. Malo sa stať povinnosťou každého katolíka spolupracovať na cieľoch Katolíckej akcie podľa svojho vzdelania a postavenia. Všetka jej činnosť mala byť nadnárodná, apolitická a nadstranícka. Základnou bunkou Katolíckej akcie mala byť farská rada, ktorá sa mala utvoriť zo zástupcov vo farnosti už existujúcich organizácií a z významnejších zástupcov neorganizovaných katolíkov. Dozor nad farskými radami mali vykonávať diecézne rady, zložené zo zástupcov farských rád pod vedením diecézneho biskupa. Diecézne rady sa mali združiť do jednej ústrednej rady pod predsedníctvom metropolitu; ústredná rada mala zastupovať katolíkov celej ČSR vo verejných otázkach. Ústrednej rade mali byť pričlenené poradné zbory, ktoré mali monitorovať politické, sociálne a hospodárske otázky a mali o nich podávať odbornú mienku. Najvyššou inštitúciou pre všetky záležitosti Katolíckej akcie mala byť konferencia biskupov.¹⁰

Hlavné úlohy Katolíckej akcie:

- v politickej oblasti: brániť náboženské záujmy a práva Cirkvi, byť svedomím politických strán a voličov, sledovať zákonodarstvo a burcovať proti nespravodlivým zákonom;¹¹

- v hospodárskej a sociálnej oblasti: apelovať na hospodársko-sociálne spolky a združenia, aby ich program a práca boli postavené na kresťanských zásadách, získavať verejnosť pre myšlienku svätenia nedeľ a zasvätených sviatkov, pre úpravu práce žien a detí, pre mravnosť robotníckych pracovísk a podporovať zakladanie a činnosť charitatívnych a sociálnych spolkov;¹²

- v školskej oblasti: obhajovať a propagovať cirkevné školy, obstarávať hmotné a finančné prostriedky na založenie a udržiavanie cirkevných škôl a vzbudzovať záujem o učiteľské povolanie;¹³

7 Porov. Archív Rímskokatolíckeho arcibiskupského úradu (ARKABÚ) Trnava, fond (f.) Apoštolská administratúra trnavská (AAT), číslo (č.) 9481/26, signatúra (sign.) INT 18/38: Zápisnica zo 4. zasadnutia Katolíckej rady. Bratislava 29. novembra 1926.

8 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 3622/29, sign. INT 18/32: List Ústrednej katolíckej kancelárie biskupovi Pavlovi Jantauschovi. Bratislava 4. mája 1929.

9 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 1880/27, sign. INT 18/368: List biskupa Michala Bubniča biskupskému ordinariátu v Trnave. Rožňava 3. marca 1927.

10 Porov. Pastiersky list o Katolíckej Akcii. In: *Litterae circulares Ordinariatus Tyrnaviensis*, 1919 – 1929.

11 Porov. SALATŇAY, M.: *Katolícka Akcia so zvláštnym zreteľom k hospodársko-sociálnemu a politickému životu*, s. 136–140.

12 Porov. SALATŇAY, M.: *Katolícka Akcia so zvláštnym zreteľom k hospodársko-sociálnemu a politickému životu*, s. 118–128.

13 Porov. SALATŇAY, M.: *Katolícka Akcia so zvláštnym zreteľom k hospodársko-sociálnemu a politickému životu*, s. 78–79.

– v spolkovom živote: organizovať mládež do spolkov podľa pohlavia, ale aj podľa sociálneho postavenia na študujúcu, roľnícku, remeselnícku a robotnícku a všetky tieto skupiny podporovať korporáciami mužov a žien;¹⁴

– v manželskom a rodinnom živote: vyzdvihovať význam kresťanského manželstva, aby bola zachovaná svätosť a dôstojnosť manželstva a rodiny;¹⁵

– v misijnej oblasti: podporovať misie, zakladať misijné spolky a vzbudiť záujem veriacich o misie prostredníctvom misijných nediel;¹⁶

– v oblasti liturgie, bohoslužby a cirkevného umenia: podporovať stavbu a opravu kostolov, starať sa o ich zariadenie a výzdobu, usporadúvať nočné adorácie, poklony, eucharistické procesie a kongresy, organizovať rôzne pobožnosti a púte, vzbudzovať a propagovať kňazské povolania a podporovať semináre, povzbudzovať veriacich k účasti na bohoslužbách a k pristupovaniu ku sviatostiam, objasniť a naučiť pochopiť zmysel a dôležitosť modlitby a svätenín;¹⁷

– v oblasti tlače: brániť záujmy katolicizmu a odrážať útoky namierené proti Cirkvi a jej ustanovizniám, upozorniť katolícku verejnosť a kompetentné kruhy na škodlivé články v nekatolíckej tlači útočiace na vieru a dobré mravy, dávať jednotný smer katolíckej tlači a v duchu Katolíckej akcie usmerňovať katolícke noviny a časopisy, dodávať námety pre aktuálne články, upozorňovať na biskupské obozneníky a pápežské encykliky, sledovať katolícku tlač a dozerať, aby sa vždy pridržiavala katolíckeho učenia a mravouky, usporadúvať kurzy pre katolíckych redaktorov a spisovateľov a tlačové výstavy pre čitateľov a finančne podporovať štúdium katolíckych redaktorov v zahraničí;¹⁸

– v oblasti filmu: starať sa, aby sa vo filmoch uplatňoval kresťanský svetonázor, obstarávať a požičiavať vhodné filmy, zastupovať filmové podniky pred úradmi a udržiavať styky s medzinárodnou filmovou centrálou;¹⁹

– a v neposlednom rade v oblasti rozhlasu.

Rozhlas na Slovensku v rokoch 1928 – 1948, jeho program a úlohy

Česko-slovenská republika včas zachytila nástup rozhlasu a už 18. mája 1923 sa začalo pravidelné rozhlasové vysielanie. Provizórne rozhlasové štúdio a vysielateľ sa nachádzali v Prahe-Kbeloch. Vzápätí sa ustanovila v Prahe rozhlasová spoločnosť Radiojournal, ktorá zriadila vo viacerých dôležitých mestách svoje pobočky. Prvá pobočka začala pracovať v roku 1924 v Brne, v roku 1926 nasle-

14 Porov. Pastiersky list o Katolíckej Akcii. In: *Litterae circulares Ordinariatus Tyrnaviensis 1919 – 1929*.

15 Porov. SALATŇAY, M.: *Katolícka Akcia so zvláštnym zreteľom k hospodársko-sociálnemu a politickému životu*, s. 83.

16 Porov. *Litterae circulares Ordinariatus Tyrnaviensis*, 1947, č. 12, s. 83.

17 Porov. SALATŇAY, M.: *Katolícka Akcia so zvláštnym zreteľom k hospodársko-sociálnemu a politickému životu*, s. 95–102.

18 ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 1128/41, sign. REL 4/4: Stanovy Katolíckej tlačovej kancelárie. Sine datum.

19 Porov. *Litterae circulares Ordinariatus Tyrnaviensis*, 1936, č. 1, s. 9.

dovala Bratislava, o rok neskôr Košice a v roku 1929 pribudla Ostrava. Bratislavská pobočka Radiojournalu začala vysielat' 3. augusta 1926. Spočiatku mala regionálny charakter, až neskôr sa z nej stala celoslovenská rozhlasová stanica. Košice, ktoré začali pravidelne vysielat' 17. apríla 1927, zostali regionálnou stanicou. V predvojnovom období dosiahol česko-slovenský rozhlas vrchol svojho vývoja v roku 1937. Mal vtedy stabilnú organizáciu, dôkladne prepracovanú programovú štruktúru a disponoval skúsenými pracovníkmi, spoľahlivými spolupracovníkmi a viacerými umeleckými telesami.²⁰ Vedenie spoločnosti Radiojournal sa sústredilo v rukách sedemčlenného jednatelského zboru a štvorčlennej dozornej rady. Ako poradný orgán existoval poradný zbor, ktorý mal zastupovať záujmy jednotlivých zainteresovaných skupín a širokej poslucháčskej obce.²¹ Radiojournal v predvojnovom Česko-Slovensku sa usiloval o jednotný, univerzálne koncipovaný program, ktorý mal zahŕňať všetky rozhlasové druhy – spravodajstvo, publicistiku, slovesné umenie, vzdelávanie, hudbu – rozvrhnuté v časovom rade vysielacieho dňa. Program spočíval v pražských reláciách, ale prispievali do neho aj pobočky, ktoré inak v istých častiach dňa poskytovali poslucháčom vlastné relácie. Bratislavská odbočka Radiojournalu začala s každodenným vysielaním v roku 1923 s necelými dvoma hodinami programu, no na konci dvadsiatych rokov už vysielala takmer dvanásť hodín. Samostatné relácie predstavovala publicistika, ukážky z prózy a poézie, rozprávky pre deti, hudba, jazykové kurzy, priame reportáže, vrátane športových, a pod. Postupne s pribúdajúcimi skúsenosťami sa rozširovalo množstvo, aj tematické zameranie relácií. Vysielali sa osvetové a dejepisné cykly, poviedky, bohoslužby, pásma i rozhlasové hry a hudba, od vážnej cez populárnu až po folklór.²²

V roku 1939 vznikla na Slovensku samostatná rozhlasová spoločnosť Slovenský rozhlas, ktorá si musela sama organizovať program. Na tento účel sa vytvorila programová redakcia. Slovenský rozhlas mal iba jednu pobočku, a to v Prešove. Tematicky pestrý program obsahoval až do Slovenského národného povstania všetky rozhlasové druhy a žánre. V závere vojny bolo vysielanie prerušené, znovu sa začalo v apríli 1945 z Košíc a v júni 1945 z Bratislavy. Rozhlas vtedy vystupoval ako pomocník pri obnove vojnou poškodennej krajiny. V programe dominovali informatívne a inštruktívne relácie a príspevky, ale vysielali sa aj publicistické, umelecké a osvetové relácie. Kvalitatívny posun v organizovaní programu nastal v roku 1947. Štruktúra vysielacieho plánu sa mala prispôbiť životným zvyklostiam ľudí. Po februári 1948 boli slovenské rozhlasové štúdiá začlenené do Československého rozhlasu, štátnej, centralistickej orientovanej inštitúcie, a usmerňovania a kontroly rozhlasu sa chopila Komunistická strana.²³

20 Porov. BÁGEL, V.: Rozhlas. In: *Slovensko : Kultúra – II. časť*. Bratislava : Obzor, 1980, s. 672–679.

21 Porov. KAMENISTÝ, J.: *Kapitoly z dejín rozhlasu na Slovensku od roku 1926 – 1933*. Bratislava : Metodicko-výskumný kabinet Československého rozhlasu v Bratislave, 1967, s. 9–10.

22 Porov. ŠRÁMEK, P.: Organizovanie rozhlasového programu. In: *Slovenský rozhlas : Príspevky k dejinám rozhlasu*. Bratislava : Interlan, 2006, s. 27–28.

23 Porov. ŠRÁMEK, P.: Organizovanie rozhlasového programu. In: *Slovenský rozhlas : Príspevky k dejinám rozhlasu*, s. 28–29.

Rozhlas mal plniť tri základné úlohy:

- informačnú – tu sa prejavil nielen ako najpohotovejší, ale aj najrýchlejší prostredník prenosu správ a informácií;
- edukačnú – poslucháč sa mal nielen informovať a vzdelávať, ale aj vychovávať a zdokonaľovať;
- rekreačnú – išlo nielen o stránku zábavy, ale aj využitia voľného času a radosť zo života, preto to bola úloha veľmi vážna a zodpovedná.²⁴

Po roku 1948 jednou z najdôležitejších úloh programových pracovníkov malo byť „úplné opustenie buržoáznej a malomeštiackej kultúrnej a ideovej bázy a úplné prebudovanie programu predovšetkým na kultúrno-ideovom základe robotníckej triedy“. Bolo treba najmä „marxistickej uvedomelej programovej práce, ktorá mala smerovať vždy len k tomuto cieľu“.²⁵

Hlavné zásady Katolíckej akcie v oblasti rozhlasu a jej organizovanie v ČSR

Hlavným dôvodom, prečo sa rozhlas po roku 1928 rozšíril a stal sa vplyvným činiteľom v súkromnom a verejnom živote, bola skutočnosť, že nasycoval dve túžby ľudskej prirodzenosti – vedieť a zabávať sa. Technický pokrok umožnil, že všetci, aj chudobnejší, si mohli obstaráť rozhlasový prijímač. Rýchlo sa rozšíril počet rozhlasových staníc a aj poslucháčov. Rozhlas sa dostával všade – do domácností, škôl, rôznych ustanovizní, zábavných miestností a pod. Z toho všetkého vyplývala snaha rozhlasu mať vplyv v mravných otázkach. Bolo zrejmé, že ani Katolícka cirkev nemohla stáť stranou tohto prudkého rozvoja rozhlasu. Mala ho vziať do svojich služieb a použiť ho na svoje ciele a obranu duchovných hodnôt. Pápež Pius XII. vo svojej encyklike *Sertum laetitiae* z 1. novembra 1939, určenej americkým biskupom, napísal: „S radosťou počúvame, že často a s veľkým úžitkom používate marconiovského rádia, tohto zázračného objavu a významného výrazu apoštolskej viery, ktorá objíma celé ľudské pokolenie, aby naše činy a cirkevné učenie malo čím väčší ohlas.“ Rozhlas, ako mocný nástroj šírenia myšlienky, mal teda slúžiť aj na šírenie Božieho slova. Veriaci mali pochopiť význam rozhlasu a organizovať rozhlasový apoštolát, ktorý mal mať dva ciele: negatívny – odstrániť mravne chybný program a pozitívny – použiť rozhlas na šírenie dobrej veci.²⁶

Prvou úlohou mala byť spolupráca katolíkov s predstavenstvom rozhlasových staníc. Katolíci sa mali usilovať, aby sa do rozhlasu dostal program, ktorý by bol „po umeleckej stránke dokonalý a po mravnej stránke bezchybný“. Kňazi mali vyzývať členov Katolíckej akcie, aby si plnili povinnosti aj v tejto oblasti. Tak isto bolo potrebné povzbudzovať katolíckych umelcov, aby vytvárali hodnotné

24 Porov. ŠPÁNIK, J.: *Kultúra a rozhlas*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1944, s. 89.

25 Archív Slovenského rozhlasu (ASRo) Bratislava, f. SRo spol. s. r. o. pod národnou správou, šk. č. 12: Zápisnica zo zasadnutia Rozhlasovej komisie pri Ústrednom výbore Komunistickej strany Slovenska 26. októbra 1948.

26 Porov. *Actio Catholica*, roč. 3, 1942, č. 156, s. 1–3.

diela. Druhou úlohou malo byť vychovávať poslucháčov rozhlasu. Išlo predovšetkým o rodičov, ktorí si mali uvedomiť svoju zodpovednosť pred deťmi.²⁷

Záujmy všetkých katolíckych poslucháčov rozhlasu v Česko-Slovensku mal zastupovať „Poradný sbor Katolíckej akcie pro arcidiecési pražskou pro věci radia“. Na ustanovujúcej schôdzke, ktorá sa konala v Prahe 21. decembra 1936, pražský arcibiskup kardinál Karl Kašpar menoval funkcionárov poradného zboru a bol schválený zásadný postup rozhlasovej sekcie, v ktorom sa malo:

- žiadať, aby v najbližšej dobe na všetkých vysielacích staniciach boli zaradené oficiálne prednášky usporiadané Katolíckou akciou;
- domáhať sa na všetkých česko-slovenských vysielacích staniciach denného oficiálneho katolíckeho vysielania, riadeného Katolíckou akciou;
- uskutočniť súpis všetkých katolíckych poslucháčov rozhlasu, ktorý mal slúžiť ako podpora v intervenciách a akciách za katolícky rozhlas.²⁸

Tento poradný zbor mal komunikovať s Radiojournalom v Prahe a presadzovať katolícke požiadavky. Spočiatku sa týmto požiadavkám väčšinou vyhovovalo, neskôr však Radiojournal prejavoval neochotu rokovať, pričom sa odvolával na ustanovenia, podľa ktorých nebolo možné, aby akákoľvek externá inštitúcia zasahovala do redigovania rozhlasového programu. Toto stanovisko bolo znovu zdôraznené pri rokovaní poradného zboru Katolíckej akcie s prezídiom Radiojournalu v Prahe 9. júna 1937. Hlavné požiadavky poradného zboru na správu Česko-slovenského rozhlasu boli predložené vo forme memoranda, v ktorom sa žiadalo:

- aby sa v nijakej relácii nevyskytovali prvky, ktoré by sa urážlivo dotýkali mravno-náboženského cítenia katolíkov;
- aby podľa vzoru iných krajín boli katolíkom vyhradené pravidelné a časovo pevne vymedzené relácie, najmenej dve hodiny týždenne, na každej vysielacej stanici a aby tieto relácie zaobstarával poradný zbor pre záležitosti katolíckeho rozhlasu;
- aby katolíci mali svojich zástupcov v jednatel'skom a poradnom zbore Česko-slovenského rozhlasu.²⁹

Radiojournal memorandum prijal a poradný zbor pre záležitosti katolíckeho rozhlasu informoval, že

- sa všemožne usiloval a naďalej chce usilovať, aby v rozhlasových reláciách neboli prvky, ktoré by sa urážlivo dotýkali mravného alebo náboženského cítenia ktoréhokoľvek poslucháča, a bol by vďačný za každé upozornenie, keby nastalo pochybenie, ktoré by okamžite napravili;
- by nebolo možné zaviesť najmenej dvojhodinové vysielanie pre katolíkov na každej stanici, pretože podľa ustanovení všetky relácie sa zabezpečujú výhradne interne a počet externých redakcií, ktoré vznikli pri začiatkoch rozhla-

27 Porov. *Actio Catholica*, roč. 3, 1942, č. 157, s. 1–2.

28 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 437/37, sign. REL 4/4: List Katolíckej akcie pro arcidiecési pražskou biskupovi P. Jantauschovi. Praha 24. decembra 1936.

29 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 3555/38, sign. REL 4/112: List Katolíckej akcie pro arcidiecési pražskou Radiojournalu. Praha 20. januára 1938.

su, je obmedzený a všetky vysielania Česko-slovenského rozhlasu musia byť prijateľné pre všetky vrstvy poslucháčov, bez ohľadu na ich náboženské alebo politické presvedčenie;

- hoci rozhlas nie je kompetentný menovať členov jednatel'ského a poradného zboru, chce rešpektovať predložené žiadosti, pokiaľ to bude v jeho moci.

Radiojournal poďakoval za záujem, s ktorým poradný zbor Katolíckej akcie pre záležitosti katolíckeho rozhlasu sledoval činnosť rozhlasu, a uistil, že v zásadných veciach si budú ich spoluprácu veľmi cenit'.³⁰

Katolícka akcia sa mala rozhlasovým veciam venovať organizovane a systematicky. Preto bolo potrebné, aby

- v Katolíckej akcii boli zorganizovaní všetci katolícki poslucháči rozhlasu v ČSR;

- pri každej diecéznej katolíckej rade bol ustanovený poradný zbor pre záležitosti rozhlasu;

- poradný zbor pri Katolíckej akcii pražskej arcidiecézy zabezpečoval v styku a súčinnosti s ostatnými diecéznymi poradnými zbormi pre záležitosti rozhlasu centrálnu a celorepublikovú agendu, ktorú vzhľadom na organizačnú štruktúru Česko-slovenského rozhlasu a jeho centrálnu vedenie v Prahe bolo možné účinne a rýchlo zabezpečiť len v centrále v Prahe.

Zorganizovanie všetkých katolíckych poslucháčov rozhlasu sa malo vykonať tak, že pri každej farskej katolíckej rade sa mala vytvoriť skupina členov Katolíckej akcie, ktorí boli poslucháčmi rozhlasu. Tam, kde bolo možné uplatňovať regionálne požiadavky v pobočkách rozhlasu, mala diecézna katolícka rada vystupovať samostatne, o čom mala informovať Katolícku akciu pre pražskú arcidiecézu. Malo sa založiť Združenie katolíckych poslucháčov rozhlasu v ČSR, ktorého úlohou bolo združovať katolíckych poslucháčov rozhlasu, usilovať sa o založenie katolíckej vysielacej stanice, podporovať ju a domáhať sa spolupráce s Česko-slovenským rozhlasom v kultúrno-náboženskej oblasti. Tieto úlohy sa mali dosiahnuť takto:

- systematicky sledovať program vysielacích staníc z hľadiska kultúrno-náboženského, či už individuálne alebo v poslucháčskych krúžkoch;

- upozorňovať tak cirkevné, ako aj zodpovedné úradné orgány na kultúrno-náboženské nedostatky a uplatňovať svoje sťažnosti a požiadavky na príslušných miestach;

- starať sa, aby v programe nebolo nič odporujúce viere, mravom a náboženstvu,

- starať sa o ľudovú výchovu pomocou rozhlasu a prednášok;

- zúčastňovať sa na odborných poradách a rokovaníach spolkov a združení, domácich alebo zahraničných;

- komunikovať s Medzinárodnou centrálou pre rozhlas a udržiavať s ňou kontakt;

30 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 3555/38, sign. REL 4/112: Odpoveď Radiojournalu Katolíckej akcie pro arcidiecézu pražskou. Praha 31. januára 1938.

– podávať posudky o rôznych záležitostiach a otázkach rozhlasu tak verejným štátnym orgánom, ako aj kultúrnym a odborovým združeniam.³¹

Činnosť Katolíckej akcie v oblasti rozhlasu na Slovensku

Hoci poradný zbor českej sekcie pre rozhlas pracoval celorepublikovo, pokiaľ ide o Slovensko, mal pracovať nepriamo, len cestou krajinského referenta a jeho poradného zboru. Záležitosti katolíckeho rozhlasu na Slovensku ako sekcie boli pridelené Zväzu katolíckej tlače. Za jeho krajinského moderátora (poradcu) bol menovaný trnavský biskup a apoštolský administrátor Pavol Jantausch.³² Za krajinského referenta bol odporúčaný Mikuláš Višňovský, profesor na bohosloveckej fakulte v Bratislave, ktorý mal vymenovať poradný zbor pre Slovensko – okrem kňazov ho mali tvoriť aj obyvatelia miest, kde sídlila rozhlasová stanica. Tí mali neustále sledovať program rozhlasu a zasadzovať sa o to, aby rozhlas slúžil aj katolíckej myšlienke. Za tlačového referenta bol odporúčaný Ján Pöstényi, správca Spolku svätého Vojtecha v Trnave. Pre Maďarov mal byť menovaný osobitný tlačový referent, ktorý si mal zostaviť svoj poradný zbor.³³

Dôležitou úlohou Katolíckej akcie v oblasti rozhlasu bolo zaradiť do jeho programu vysielanie omší. Už v roku 1927 bolo rozhodnuté začať s vysielaním katolíckych omší a evanjelických bohoslužieb raz za mesiac.³⁴ Radiojornal požiadal cirkevnú obec v Bratislave o povolenie vyselať omše z Dómu sv. Martina, pričom za 2 – 3 prenosy za mesiac bol ochotný zaplatiť istý paušálny obnos. Bratislavská cirkevná obec požiadala biskupa P. Jantauscha o stanovisko.³⁵ Biskup sa obrátil na Arcibiskupský úrad v Prahe, odkiaľ dostal informáciu, že pražský arcibiskup v záležitosti vysielania omší v rozhlase dostal prípis od rímskej kongregácie Svätého offícia, ktorá to nepovolila. Arcibiskup preto zakázal v celej Pražskej arcidiecéze vysielanie omší v rozhlase, „pretože sa diali rôzne neprístopnosti“³⁶. Prvá katolícka omša na Slovensku bola vysielaná 20. novembra 1927 z Dómu sv. Alžbety v Košiciach, čo možno pokladať aj za vznik náboženského vysielania.³⁷ Keďže omše sa už bežne vysielali z Budapešti, Varšavy a dokonca

31 Porov. Diecézny archív Nitra, fond Acta, škatuľa číslo (šk. č.) 77/1: List Katolícké akce pro arcidiecési pražskou episkopátu ČSR. Sine datum.

32 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 13709/36, sign. REL 5/3: List biskupa Michala Bubniča Katolícké akce pro arcidiecési pražskou. Rožňava 3. decembra 1936.

33 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 1291/37, sign. REL 4/16: List biskupa M. Bubniča biskupovi P. Jantauschovi. Sine datum.

34 Porov. ASRo Bratislava, f. Radiojornal, šk. č. 1: Zápisnica o zasadnutí Poradného zboru Radiojornalu, odbočky v Bratislave 17. marca 1927.

35 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 3598/27, sign. PE 1/12: List Rímskokatolíckej cirkevnej obce v Bratislave biskupovi P. Jantauschovi. Bratislava 4. mája 1927.

36 ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 3598/27, sign. PE 1/12: List Arcibiskupského ordinariátu v Prahe AAT. Praha 11. júla 1927.

37 Porov. Kalendárium. In: *Slovenský rozhlas : Príspevky k dejinám rozhlasu*, s. 102.

i z Košíc, správa rozhlasu v Bratislave sa neustále domáhala povolenia vysielat omše z Bratislavy, čo sa vzhľadom na inštrukciu z Ríma nepovolilo.³⁸ To, že trnavský ordinariát neudelil povolenie vysielat bohoslužby z Bratislavy, mohlo mať aj politickú príčinu: „Sú to hlavne maďarskí a maďarónski kanonici, ktorí preto štvú proti vysielaniu bohoslužieb v Bratislave, aby nebola robená konkurencia budapeštianskemu rozhlasu, ktorý bohoslužby bez prekážok môže vysielat.“³⁹ Povolenie bolo vydané až v roku 1929. Trnavský ordinariát viedli k tomu viaceré dôvody:

- pre tento zákaz bratislavský rozhlas vysielal evanjelický spev, ktorý bol vždy spojený aj s evanjelickou kázňou;

- na Slovensku sa všeobecne počúvali maďarské bohoslužby a kázne, ktoré boli vo veľkej oblube, a tento zákaz by mohol cirkev na Slovensku postaviť do pozície, že nechce šíriť slovenskú kultúru;

- všeobecne sa ukázalo, že ľudia, ktorí pravidelne chodia do kostola, si túto povinnosť nezanedbávajú ani vtedy, keď majú príležitosť počúvať rozhlasovú kázeň a bohoslužbu.⁴⁰

Za prvej Slovenskej republiky (1939 – 1945) sa týždenne vysielala rímskokatolícka omša zo staníc Bratislava a Prešov a evanjelické a. v. bohoslužby raz týždenne, a to tak, že napríklad z Bratislavy sa vysielali evanjelické a. v. bohoslužby a v tom istom čase z Prešova rímskokatolícka omša. Raz mesačne sa z Prešova vysielala na úkor rímskokatolíckej omše gréckokatolícka a na úkor evanjelickej bohoslužby a. v. kalvínske bohoslužby.⁴¹

Po oslobodení v roku 1945 bolo vysielanie bohoslužieb zastavené. Žiadosť o obnovenie vysielania katolíckych bohoslužieb v nedeľu a vo sviatok podal biskup P. Jantusch 24. septembra 1945 na povereníctvo informácií.⁴² Rovnakú žiadosť v mene všetkých katolíkov podal aj bratislavský dekan a farár Augustín Pozdech.⁴³ Vysielanie bohoslužieb po roku 1945 pokladal však Slovenský rozhlas za závažnú otázku, pretože „keď sa povolí vysielanie jednej cirkvi, môžu prísť potom všetky cirkvi a chcieť, aby ich bohoslužby boli vysielané, a rozhlas by sa tým len zaťažil“⁴⁴. Riaditeľská konferencia sa zaoberala problémami, ktoré by mohli vzniknúť pri opätovnom zaradení bohoslužieb do programu Česko-slovenského rozhlasu na Slovensku. Konferencia sa uzniesla oboznámiť so všetkými problémami povereníka osvetu a informácií. Išlo o tieto problémy:

38 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 10452/29, sign. INT 18/306. Pro memoria: O rozhlase katolíckych bohoslužieb z bratislavského rádia. Sine datum.

39 *Národný denník*, roč. 8, 1929, č. 258, s. 2.

40 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 10452/29, sign. INT 18/306. Pro memoria: O rozhlase katolíckych bohoslužieb z bratislavského rádia. Sine datum.

41 Porov. ASRo Bratislava, f. SRo spol. s. r. o. pod národnou správou, šk. č. 5: Zápisnica č. 26 z mimoriadnej konferencie riaditeľov 26. septembra 1945.

42 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 4511/45, sign. INT 18/45: List generálneho vikára AAT Dekanskému úradu v Bratislave. Trnava 25. septembra 1945.

43 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 4511/45, sign. INT 18/45: List Augustína Pozdecha Povereníctvu pre informácie. Bratislava 24. septembra 1945.

44 ASRo Bratislava, f. SRo spol. s. r. o. pod národnou správou, šk. č. 5: Zápisnica č. 15 z konferencie riaditeľov 7. augusta 1945.

– keďže v ČSR bola úplná náboženská sloboda, bolo treba pri zavedení omši a bohoslužieb počítať s tým, že okrem katolíckej cirkvi a evanjelickej a. v. cirkvi budú aj ostatné cirkvi a náboženské organizácie žiadať o vysielanie svojich bohoslužieb;

– bol by problém zabrániť tomu, aby sa rozhlasový program v určitej časti nestal bojiskom náboženských sporov, a nikde v okolitých krajinách, dokonca ani v Čechách a na Morave, sa nevysielali omše alebo bohoslužby ako celok, pravdepodobne pre podobné príčiny;

– v minulosti bola umelecká úroveň hudobnej časti väčšiny omši veľmi nízka a neprimeraná minimálnej úrovni, ktorá sa od rozhlasového vysielania požadovala;

– v minulosti sa ukázalo, že vysielanie bohoslužieb možno pravidelne zabezpečiť len do desiatej hodiny, lebo po nej často bývali politicky a štátne dôležité manifestácie a rôzne akcie, a tým dochádzalo k nepríjemnostiam, ktoré mali za následok nespokojnosť tej strany, ktorej bolo vysielanie odmietnuté;

– pri vysielaní bohoslužieb bol rozhlas mnohokrát postavený pred veľmi chúlостivé a nepríjemné rozhodnutie, napríklad, keď pri určitých celoštátnych alebo iných významných oslavách ako súčasť programu figurovali bohoslužby rôznych cirkví.⁴⁵

Na porade rozhlasových pracovníkov u povereníka informácií 19. októbra 1945, na ktorej sa zúčastnili aj zástupcovia katolíckej cirkvi a evanjelickej a. v. cirkvi, bolo rozhodnuté, že slovenské stanice Česko-slovenského rozhlasu od 31. októbra začnú vysielanie bohoslužieb. Predbežne sa mali vysielat striedavo jednu nedeľu bohoslužby katolícke, druhú evanjelické, pokiaľ by rozhlasová stanica nebola technicky zdokonalená. Potom, podľa bývalých zvyklostí, sa mali jednu nedeľu vysielat evanjelické bohoslužby z Bratislavy, katolícke z Košíc a druhú nedeľu naopak.⁴⁶ Pri vysielaní bohoslužieb sa však často stávalo, že boli prerušené ešte pred ukončením, vzhľadom na skončenie rozhlasom určenej vysielacej doby, čo vyvolávalo negatívne reakcie poslucháčov, ktorí z toho neobjektívne obviňovali rozhlas. Preto bola cirkevná vrchnosť vyzvaná, aby upozornila cirkevné zbory, že treba presne dodržiavať dobu vysielania a tomu prispôbiť aj program bohoslužieb.⁴⁷ Biskup Pavol Jantausch upozornil na to cirkevných referentov v Bratislave a Košiciach.⁴⁸ S vysielaním bohoslužieb sa na Slovensku pokračovalo aj po februári 1948, až do roku 1952. Katolícka omša sa vysielala každú druhú nedeľu a okrem nej boli prenášané aj pravoslávne, evan-

45 Porov. ASRo Bratislava, f. SRo spol. s. r. o. pod národnou správou, šk. č. 5: Zápisnica č. 26 z mimoriadnej konferencie riaditeľov 26. septembra 1945.

46 Porov. ASRo Bratislava, f. SRo spol. s. r. o. pod národnou správou, šk. č. 7: List Československého rozhlasu v Bratislave pobočke Košice. Bratislava 19. októbra 1945.

47 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 5307/47, sign. INT 18/81: List Samuela Belluša, povereníka pre informácie, Biskupskému úradu v Trnave. Bratislava 22. mája 1947.

48 Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 5307/47, sign. INT 18/81: List biskupa P. Jantauscha povereníkovi pre informácie. Trnava 27. mája 1947.

jelické a. v. a evanjelické reformované bohoslužby.⁴⁹ Od nedele 24. apríla 1952 rozhlas nevysielal už nijaké bohoslužby.⁵⁰

Ďalšou úlohou Katolíckej akcie v rozhlase bolo zabezpečiť vysielanie kázaní. Už v roku 1927 sa rozhodlo o vysielaní kázaní priamo zo štúdia, aby „mohli byť vysielané v duchu, ktorým by sa vhodne a prístupným spôsobom čelilo maďarským propagačným kázňam, vysielaným z Budapešti“⁵¹. Všetky kázne a prednášky kňazov v rozhlase podliehali cirkevnej cenzúre. Kňazi mali včas predkladať tieto kázne a prednášky cirkevným cenzorom. V roku 1940 pôsobili pre rozhlas štyria cenzori: Izidor Holovič, špirituál Kňazského seminára v Bratislave, Štefan Zlatoš a Mikuláš Višňovský, profesori na bohosloveckej fakulte v Bratislave, a bratislavský kanonik Karol Körper.⁵² Tieto cirkevné cenzúry pokladal však rozhlas za komplikujúce chod vysielania.⁵³ Po roku 1945 rozhlas nebol naklonený vysielaniu kázaní a príhovorov kňazov. Od 22. februára 1945 sa zaviedla relácia pod názvom „Nedeľné príhovory“. Z relácie boli však vylúčení kňazi všetkých vyznaní, pretože bola obava, že by sa nevedeli vyhnúť prílišnej „stranickosti“ k príslušnej cirkvi, čo by sa priečilo pôvodnému zameraniu relácie. Niektorí predstavitelia rozhlasu pokladali tieto obmedzenia za bezpredmetné, pretože „o problémoch čisto ľudských, všeobecne platných, môže prehovoriť i kňaz ako človek, a nie ako predstaviteľ niektorej cirkvi“. Podobnú reláciu zaviedlo aj vysielanie v Prahe po zrušení prenosu bohoslužieb, ale bez spolupráce duchovných. V relácii mali nakoniec hovoriť na aktuálne témy významní činitelia kultúrneho a verejného života. Malo sa zabrániť tomu, aby sa z relácie stal akýsi druh kázaní. Tematika mala byť laická a riešenie problémov malo byť nie čisto filozofické, ale s praktickým zameraním.⁵⁴ Kázne po roku 1948 sa mali niesť už v duchu doby a mali byť poplatné komunistickému režimu.

Záver

Rok 1928 bol rokom zavedenia Katolíckej akcie na Slovensku. Svoje úlohy mala plniť aj v oblasti rozhlasu, ktorý v Česko-Slovensku vysielal od roku 1923. Katolícka akcia mala vplývať na to, aby sa Česko-slovenský rozhlas neriadil výlučne počtom a kvalitou svojich akcionárov, ale aby ako kultúrno-mravná inštitúcia patrila celému národu, a teda aj katolíkom. Akákoľvek jeho správa, či už

49 Porov. *Ludový rozhlas*, roč. 8, 1952, č. 1, s. XXI; *Ludový rozhlas*, roč. 8, 1952, č. 2, s. XXVI; *Ludový rozhlas*, roč. 8, 1952, č. 3, s. XXIX – XXVIII; *Ludový rozhlas*, roč. 8, 1952, č. 4, s. XXIX – XXXI.

50 Porov. *Ludový rozhlas*, roč. 8, 1952, č. 17, s. XXIX – XXXI.

51 ASRo Bratislava, f. Radiojournal, šk. č. 1: Zápisnica o zasadnutí Poradného zboru Radiojournalu, odbočky v Bratislave, 17. marca 1927.

52 Porov. *Litterae circulares Ordinariatus Tyrnaviensis*, 1940, č. 2, s. 28.

53 Porov. ASRo Bratislava, f. Slovenský rozhlas, šk. č. 3: Zápisnica z 9. schôdze politického direktória pri Slovenskom rozhlase. Bratislava 19. februára 1940.

54 Porov. *Zápisnica z porád slovenských programových pracovníkov Československého rozhlasu*. Strojopis, s. 96–97.

obchodná alebo štátna, mala rešpektovať katolíkov a podľa práva sa vyvarovať všetkého, čo by urážalo nábožensko-mravný cit poslucháčov. Katolíkom nemal byť vnucovaný program, ktorý by odporoval obsahom i formou ich presvedčeniu, ale mal byť v kvantite a kvalite úmerný počtu katolíkov v štáte. Rovnako malo byť umožnené vysielanie bohoslužieb, kázni a rôznych náboženských relácií.

Biskup Pavol Hnilica vo svojej správe predloženej Svätej stolici v 50. rokoch 20. storočia hovorí aj o náboženskom živote a Katolíckej akcii na Slovensku pred rokom 1948. V správe sa hovorí, že kňazi neboli dostatočne jednotní. Každý mal svoju vlastnú metódu činnosti a neprišlo sa ku koordinácii tejto práce. Veriaci síce chodili na bohoslužby a pristupovali ku sviatostiam, ale ich viera nebola dostatočne vnútorná, ani dosť hlboká. Náboženské vedomosti veriacich zostali často iba na úrovni ich detstva. Síce sa často kázalo o mravných požiadavkách, tie sa však dostatočne nevysvetľovali, preto sa mnohým veriacim kresťanstvo javilo skôr ako zbierka príkazov a zákazov. Ani spôsob výchovy a vzdelávania ľudu nebol na patričnej úrovni. Katolícka akcia sa v krajine dostatočne nerozvinula, pretože nenašla dostatok porozumenia medzi kňazmi.⁵⁵ Išlo napríklad o akúsi tvrdohlavosť a vzájomnú závisť kňazov,⁵⁶ ale aj o zasahovanie cirkvi do interných záležitostí rozhlasu,⁵⁷ čo určite neprispelo k dobrému vzťahu cirkvi a rozhlasu vo veciach náboženského vysielania.

Pápež Pius XII. (1939 – 1958) rozšíril pojem a oblasť pôsobenia Katolíckej akcie. V rokoch 1951 a 1957 zvolal Svetový kongres apoštolátu laikov. Aspekt tohto apoštolátu doplnil dekrét Druhého vatikánskeho koncilu *O poslaní laikov* z 18. novembra 1965.⁵⁸ Vývoj po februári 1948 však znamenal koniec Katolíckej akcie

55 Porov. HNILICA, P. M.: *Náboženské problémy v krajine ovládanej komunistami*. Trnava : Dobrá kniha, 2006, s. 82–85.

56 Slovenský rozhlas sa ohradil proti tomu, aby kňaz Ján Pisárčik, profesor náboženstva na Štátnom dievčenskom gymnáziu v Bratislave, celebroidal omše vysielané z Kostola sv. Alžbety v Bratislave, „pretože jeho výslovnosť je veľmi skreslená, takže ho cez mikrofón, ba ani v samotnom kostole nie je rozumieť“. Justín Štibraný, ako riaditeľ Katolíckej tlačovej kancelárie, rokoval o náprave vysielania bohoslužieb s dekanom Gejzom Zúbekom. Ten však nechcel zakročiť, ale požiadal ho, aby rokoval so samotným J. Pisárčikom. Ten však nechcel ustúpiť, pretože mu išlo „o česť a vážnosť pred žiactvom; veď čo by si pomyslelo iného, akože som ja na to prisprostý, keby prišiel odbavovať moju školskú bohoslužbu pre rozhlas iný kňaz“. Záležitosť sa však potom ťahala celé mesiace, až na opätovnú sťažnosť Slovenského rozhlasu Katolícka tlačová kancelária ju predložila trnavskému ordinariátu. Ten nakoniec skonštatoval, že kompetencia posúdiť, či je hlas v mikrofóne zrozumiteľný alebo nie, patrí výlučne Slovenskému rozhlasu, a žiadal všetkých zainteresovaných, aby vec vyriešili tak, aby Slovenský rozhlas nemal príčinu vyradiť Kostol sv. Alžbety v Bratislave z vysielania. Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 2165/42, sign. INT 18/25; List J. Pisárčika generálnemu vikárovi AAT, Bratislava 15. apríla 1942; list J. Štibraného AAT, Bratislava 21. mája 1942; list biskupa P. Jantauscha Karolovi Martinimu, farárovi v Bratislave – Sv. Alžbety. Trnava 26. mája 1942. č. 9336/42, sign. INT 18/37. List Slovenského rozhlasu AAT. Bratislava 22. októbra 1942.

57 Sólistke opery Slovenského národného divadla Zite Frešovej-Hudcovej, keďže bola exkomunikovaná, cirkevná vrchnosť zakázala účinkovať v reláciách cirkevnej hudby. Slovenský rozhlas bol týmto zákazom zaskočený, pretože v tom čase mal málo umelcov, a preto požadoval, aby Z. Frešová-Hudcová mohla i naďalej účinkovať na duchovných koncertoch a omšiach. Porov. ARKABÚ Trnava, f. AAT, č. 2815/40, sign. REL 4/8; List Slovenského rozhlasu Biskupskému úradu v Trnave, Bratislava 30. marca 1940; list biskupa P. Jantauscha Slovenskému rozhlasu, Trnava 3. apríla 1940.

58 Porov. KUMOR, B., DLUGOŠ, F.: *Cirkevné dejiny : Súčasné obdobie 1914 – 2000*, s. 203–204.

Studia Aloisiana | ročník 1 | rok 2010 | číslo 3 – 4 | Teologická fakulta | Trnavská univerzita v Trnave

v Česko-Slovensku a dokonca aj zneužitie jej názvu na dosiahnutie cieľov komunistického režimu.

PhDr. Rastislav Karaba
Spartakovská 4
917 01 Trnava
e-mail: rastokaraba@yahoo.com